

XII. 468.

A. & Ω.
 DISSERTATIO METAPHYSICA
 DE
CONCURSU DEI
CUM CREATURIS

Quam
 Adjuvante DEO
 in Florentissimo Gymnasio Ulmenſi
 Placidæ Eruditorum Diſquiſitioni
 ſubjiciunt

PRÆSES

M. JOANN. GEORGIUS Span,
 Eccleſiæ Jungingenſis Paſtor, Meta-
 phyſ. atque Eloquentiæ Prof. P.

&

RESPONDENS
 JOHANNES Wölfflin, Ulm.
 Philoſoph. Studioſ.

a. d. 26. Septembr. A. R. S. MDCC XXX.

H. L. Q. C.

ULMÆ,
 Literis CHRISTIANI ULRICI WAGNERI,

A. S. O. 4.
DIPLOMA
CONCURSU DEI
CUM GRATIIS
M. J. O. 4.
JOHANNES
M. J. O. 4.
M. J. O. 4.
M. J. O. 4.

ILLUSTRIS AC LIBERÆ S. R. I.
REIPUBLICÆ ULMENSIS
VIRIS

PER ILLUSTRIBUS. GENEROSISSIMIS. MAGNIFICIS. MAXIME STRENUIS. PRÆNOBILISSIMIS.
AMPLISSIMIS. PRUDENTISSIMIS.

PATRIÆ PATRIBUS
GENTILITIARUM IMAGINUM ANTIQUITATE,
IMMORTALIBUS IN PATRIAM & BONAS LITTERAS
MERITIS, PROSPERRIMA RERUM ADMINISTRATIONE SUMME CONSPICUIS.

- DN. THEODORO AUGUSTO *Schad* } Duum-Viris, Rerum-
à Mittel, Hiberach. } que Ecclesiasticarum
DN. CHRISTOPHORO LAURENTIO } Directoribus supre-
Welsch. } mis, Eminentissimis.
DN. ALBERTO LUDOVICO *Schad* à Mittel, Hiberach. Viro Consulari,
Consilii Secretioris & Judicii Superioris Adfessori, Rerumque Terri-
torialium Præfecto Splendidissimo.
DN. ALBERTO *Cramer*, Dicafterii Secretioris Superiorisque Judicii Ad-
fessori, ut & eorum, quæ Religionem S. concernunt, Curatori lon-
ge Gravissimo.
DN. MARCO ANTONIO *Krafft* à Delmensingen, }
Superioris Judicii Adfessori. } Edilitii Sacri Præfe-
DN. HENRICO FRIDERICO *Besserer* à Thalsingen, } tis Splendidissimis.
DN. MARCO *Scheler* / Superioris Judicii Adfessori. }
DN. ALPHONSO MAXIMILIANO *Besserer* à Thalsingen, Dynastix Leip-
heimensis Præfecto longe Prudentissimo.
DN. MARCO PHILIPPO *Besserer* à Thalsingen, Senatori Amplissimo. Lega-
ti, quod à Generosa familia nomen atque incrementa cepit, Splen-
didissimi Moderatoribus Munificentissimis.
DN. JOAN. MATTHÆO *Kiechel*, Senatori Prudentissimo, Rerumque ad
Annonam Reipubl. Spectantium Præfecto. Itemque Legati splendi-
dissimi Kiecheliani Dispensatori meritissimo.
DN. FRANCISCO DANIELI de *Neubronner*, Inclyti Ordinis Senatorii
Adfessori, Rerumque, quæ Edificia Publica concernunt, Moderatori
Gravissimo; Nec non Legati Neubronneriani Splendidissimi Præfecto
indulgentissimo.

*Dominis suis Gratiolis ac Mæcenatibus summis ad
cineres usque demisso pietatis cultu Venerandis suspiciendis.*

Nec non

VIRIS

Nulla Honorum ordine locatis

*Magnificis, Summe Reverendo, Excellentissimis, Consultif-
simis Nobilissimis, Maxime Reverendis, Amplissimis,
Præclarissimis, Spectatissimis.*

- DN. THEODORO **Bürglen**, J. U. L. Reipublicæ Consiliario, Judici Matrim. Adfessori, Gymnasique Scholarchæ Regenti Gravissimo.
DN. JOHANNI FRICKIO, S. Reverend. Ministerii Seniori, in Seminario Eccles. S. Theol. Prof. P. Consistorii Matrimonialis Adfessori, Gymnasii, quod Ulmæ viget, Scholarchæ, undiquaque Celeberrimo, Summeque merito.

Splendidissimi Legati Bœhmiani Præfæctis beneficentissimis.

- DN. CONRADO CHRISTIANO **Wucherer**, J. U. L. Reipubl. Ulmenf. Consiliario & Archivario longe meritissimo.
DN. JOAN. FRIDERICO HERTENSTEINIO, in Summo Templo Præconi dexterrimo, & Philosoph. Rational. Prof. P. eruditissimo.
DN. SEBASTIANO **Otto**, Illustris Reip. Archigrammateo præclarissime merito.

Splendidissimi Legati Stabliniani Dispensatoribus Munificentissimis.

- DN. DAVIDI ALGÖWERO, in Summo Templo Verbi Divini Ministro meritissimo, ut & Mathematicum Prof. P. celeberrimo.
DN. SEPTIMO HELVICO **Strick**, Ærarii Publici Curatori Spectatissimo.
DN. JOAN. CHRISTOPHORO **Eberlen**, Rei frumentariæ, Annonæque publicæ Præfæcto meritissimo.

Splendidissimi Legati Oweriani Dispensatoribus Benignissimis.

- DN. JOAN. BARTHOLOMÆO **Baur**, florentissimæ Societatis Mercatorum Præfæctis Amplissimis.

Splendidissimi Legati Kiecheliani Curatoribus Gravissimis.

- DN. TOBLÆ **Neubronner**, Mercatori florentissimo.

Splendidissimi Legati Neubronneriani Administratori longe Dexterrimo.

*Dnn. Patronis & Evergetis pia mente colendis,
devenereandis.*

- DN. ELLE JACOBO VEIELIO, in Summo Templo Verbi Divini Ministro
Fidelissimo, Philos. Natural. Prof. P. animæque meæ Curatori Vigi-
lantissimo.
- DN. ELLE FRICKIO, in Summo Templo Ecclesiastæ Meritissimo, & Theo-
logiæ Catecheticiæ Prof. P. Famigeratissimo.
- DN. ELLE DIETERICO *Zeilbronner*, Judicii Superioris pariter & Matri-
monialis Actuario Dexterrimo.
- DN. ELIÆ WEIHENMAYERO, Gymnassii Reçtori Gravissimo, & Hebrææ
Græcæque Lingg. Prof. P. Celebratissimo.
- DN. DAVIDI STOELZLINO, Gymnassii Con - Reçtori, Histor. Prof. P. ut
& Reipublicæ Patriæ Bibliothecario immortalis laude Clarissimo.
- DN. JOAN. JEREMLÆ *Schwarzmann*, Pharmacopolæ Florentissimo, nec
non Evergetæ suo admodum suspiciendo.
- DN. JOANNI WÖLFFLINO, Pastori in pago *Süssen*, vigilantissimo, Agna-
to suo etiam post cineres maxime Venerando.
- DN. CHRISTIANO WÖHRLINO, Philosophiæ Moralis Prof. P. atque Præ-
ceptori VI. Classis eximie Merenti.
- DN. JO. GEORGIO FRICKIO, Poëseos Prof. P. Meritissimo.
- DN. ANDRÆÆ *Soppe*, Illustris Reipubl. Cancellariæ Addictæ, atque Ever-
getæ suo Honoratissimo.
- GEORGIO *Wössiin*, Civi atque Textori honesto, Patri suo ea, qua
debet, filiali pietate prosequendo.

*DNN. Patronis, & Studiorum suorum Promotoribus
omni honoris ac pietatis cultu prosequendis, suspiciendis.*

Differtationem hanc Philosophicam in
perpetuam demissæ Venerationis & obsequii
humillimi Tesseram

Nec non

Ulteriore Studiorum suorum commendationem
Summo devotissimi animi cultu

D. D. D.

Vitam, salutem, incolumitatem omnigenam & perennem precatus

Tantum Nominum

*Subjectissimus, devotissimus & obstrictissimus
Cliens & Cultor*

JO. W.

CONSPECTUS TOTIUS DISSERTATIONIS.

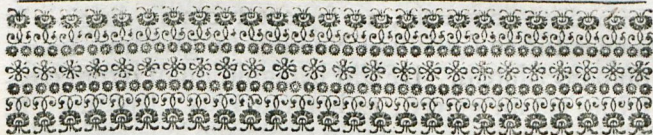
SECTIO I.

- §. I. Providentia divina definitur.
- §. II. Ejusdem tres actus recensentur : Primus Actus Conservatio describitur.
- §. III. Describitur II. Actus Providentiae Divinae, Gubernatio.
- §. IV. describitur III. Actus Providentiae div. Concursus, simulque probatur.
- §. V. Idem Concursus div. aliis argumentis roboratur.
- §. VI. Probatur, Concursum divinum non esse praeivium, ac necessitantem.
- §. VII. Concursum DEI esse generalem, universalem, itemque immediatum ac proximum.
- §. VIII. DEI concursus esse simultaneum, ut una sit actio DEI & hominis : quae determinationem ab homine libere agente consequatur.
- §. IX. DEUS concurrat etiam ad actiones malas.
- §. X. Nominat illos, qui Concursum DEI immediatum negant ; Durandum, atque Taurellum.
- §. XI. ex recentioribus allegatur Pajonus, qui dogma hoc defendit ; recensentur etiam illi, qui Pajonum confutarunt.
- §. XII. ex recentissimis nominantur Clericus aliique, qui Concursum Div. immediatum negarunt.

SECTIO II.

- §. I. Creaturas vere agere, probatur.
- §. II. Systema Caussarum Occasionalium exponitur, ejusque Auctores incerti nominantur.
- §. III. Ren. Cartesius non est Auctor hujus Systematis.
- §. IV. Systema hoc quidam ejusdem discipuli adsumserunt.
- §. V. Praecipuus hujus Systematis defensor est Malebranchius.
- §. VI. Malebranchii sententiam adsumsit Bernh. Connor, Med. a quibusdam idem docuisse alii dicuntur.
- §. VII. Fons & Origo hujus sententiae de caussis Occasionalibus indicatur.
- §. VIII. Systema hocce impietatis accusatur ; & denique verba Senecae proferuntur.

Q. D. B. P.

Q. D. B. V.

Sectio I.

§. I.

Nter opera, quibus DIVINUM NU-
MEN infinitam suam Bonitatem,
Sapientiam atque Potentiam ho-
minibus manifestavit, haud po-
stremum locum Providentia Divi-
na tenet, quæ, si usum vocis, re-
ceptumque loquendi morem spe-
ctemus, curam Dei significat, qua
rebus creatis universis sapienter

prospicit. Complectitur illa generatim *πρόγνωσις*, seu
præscientiam, qua omnia, quæ rerum creatarum con-
servationi, & ad certum finem directioni inservire pos-
sunt, cognoscit; *πρόβουσις*, seu decretum Voluntatis, dum
ea, quæ ad finem obtinendum necessaria sunt, decer-
nit; & denique *διοίκησις*, seu ipsam decreti hujus execu-
tionem, quæ in rerum omnium conservatione ac gu-
bernatione consistit. Hæc ergo Providentia est actus
Divinus, quo DEUS res à se conditas universas ac sin-
gulas potentissime conservat, ad actiones & effectus

A

imme-

immediate concurrir, ac ſapienter omnia dirigit, & moderatur ad ſanctiſſimi Nominis ſui gloriam, hominumque ſalutem. DEUM benigniſſimum rerum creatarum curam gerere, ex bonitate Ejus, ſapientia, & potentia, nec non ex rerum creatarum indigentia, aliisque argumentis, ex lumine Naturæ petitis, evidenter comprobatur, quæ nobis abunde ſuppeditant Scriptores, qui de Providentia Divina commentati ſunt, quos omni cura atque diligentia recensuit Vir magnus, *Joh. Alb. Fabricius in delectu Argumentorum, & Syllabo Scriptorum, qui veritatem Religionis Chriſtianæ aſſeruerunt. Cap. XVII.*

§. II.

Ex diverſis Providentiæ Divinæ effectibus diverſi quoque actus, noſtro concipiendi modo, reſultant, quorum tres numerari ſolent: Conſervatio, Concurſus, atque Gubernatio. CONSERVATIO eſt actio Dei, qua rebus creatis durationem ſeu exiſtentia continuationem pro libero & ſapientiſſimo Voluntatis Optimaæ arbitrio impertitur. Hæc non eſt actus Voluntatis Divinæ mere negativus ſeu permiſſivus, quando permittit tantum res creatas durare, quas alioquin deſtruere, aut annihilare poterat, eaſque vigori ſuo per creationem indito, quoaduſque ille perdurare poteſt, relinquit; ſed eſt actus poſitivus, quo Deus immediate in rerum eſſentias inſluit, vires ac facultates hominum prorogat, eaſque actu efficaciſſimo ſuſtentat; unde & SUSTENTATIO nuncupari ſolet. Hanc conſervationem rerum creatarum infirmitas atque indigentia omnino poſtu-

postulat. Nulla enim Creatura sibi met ipsi causa fuit, ut vel ad unicum momentum existeret, multo minus itaque virtutem atque efficaciam continuandæ existentia ad plura momenta habebit. Certe non minor potentia requiritur ad illud, quod existit, conservandum atque continuandum, quam ad aliquid de novo producendum. Quod si vero res creatæ se ipsas conservare nequeunt, neque ordinem, secundum quem omnia eveniunt, constituere, sequitur à DEO, opifice sapientissimo, ista omnia profluere, cujus infinita Potentia ad hoc opus sufficit. Eleganter NEMESIUS, Philosophus & Episcopus eximius: ἀνάγκη δὲ καὶ τὸν αὐτὸν εἶναι ποιητὴν τῶν ὄντων, καὶ προνοητὴν. ἄτε γὰρ ἀκόλαστον, ἄτε πρέπον, ἄλλον μὲν ποιεῖν, ἄλλον δὲ τῶν γενομένων ἐπιμελεῖσθαι ἐν ἀσθενείᾳ γὰρ πάντων ὁρᾶσθαι τὸ τοιοῦτον. *Necesse est autem, eundem esse, qui res efficiat, & effectis provideat. Neque enim rectum est, nec decet, alium efficere, alium ea, quæ effecta sunt, curare. Namque hoc imbecillitatis quidem certe est.* De *Natura Hominis. Cap. XLIII.* Bonitatis porro divinæ erat, non tantum mundum creare, sed etiam eundem conservare. Etenim, *quis operator*, inquit AMBROSIUS, *negligat operis sui curam? quis deserat & destituat, quod ipse condendum putavit? Si injuria est regere, nonne est major injuria, fecisse? cum aliquid non fecisse, nulla injustitia sit; non curare, quod feceris, summa inclementia.* De *Offic. L. I. c. XIII.*

§. III.

GUBERNATIO est, qua DEUS omnia in hoc Universo, cum primis vero actiones hominum, rationis usu

pollentium, ad certum finem, eumque ex conſilio atque intentione Dei ſemper bonum benigne ac ſapienter dirigit. Diſponit autem & moderatur omnes actiones plerumque mediate per lumen rationis homini conceſſum, per varia objecta, quæ illis offeruntur, aliarumque cauſarum concurſum; interdum etiam immediate per certos impulſus atque inſtinctus. De hac ipſa gubernatione Dei ut multa addamus neceſſe non eſt. Totus orbis, quacunque patet, & omnes res creatæ unico veluti ore clamitant: DEUM omnia Sapientiſſimo modo adminiſtrare. Inprimis verò illa Gubernatio in diuerſis hominum ſtatibus lucentiſſima ratione ſe prodit, & vel mediocris eorum, quæ quotidie in vitæ noſtræ ingreſſu, progreſſu, atque egreſſu ſeſe nobis offerunt, conſideratio, quemvis attentum, hujus veritatis apertiffimæ facile convincet. Porro ſi Imperia Orbis, eorumque incrementa, decrementa, mutationes, conuerſiones, attendamus: quis, quæſo, tam hebetis Ingenii, & duri pectoris erit, ut ſine ſingulari NUMINIS Directione iſta contigiſſe, ſibi perſuadere poſſit. Attollamus oculos in cælum, deſigamus illos in terram, & maxima mundi corpora, noſtramque corporis fabricam ſane mirandam ſimul attente conſideremus, Providum Numen in hiſ operibus admirandis deprehendemus & palpabimus. Egregie LACTANTIUS *Quis enim, inquit, non ſentiat, hunc mundum tam mirabili ratione perfectum, aliqua providentia gubernari? Quandoquidem nihil eſt, quod poſſit ſine ullo moderatore conſiſtere; Sic domus ab habitatore deſerta dilabitur; navis ſine gubernatore abit peſſum: & corpus relictum ab Anima diſſuit.*

fluit. Nedum putemus, tantam illam molem aut construi sine Artifice, aut stare tam diu sine Gubernatore potuisse?
Lib. III. Divin. Institution. C. XX. p. m. 357.

§. IV.

Tertius Divinæ Providentiæ actus dicitur **CONCURSUS**, seu actio externa, qua **DEUS** rerum omnium causa prima ad omnes causarum secundarum motus, atque singulas hominum actiones immediate pro liberissima sua Voluntate concurrat, ac operatur. Causam primam Philosophi vocant, quæ non habet se priorem, quando descendimus a causis ad effectum; hujuscemodi causa prima nonnisi unica est, **DEUS** nempe rerum omnium Potentissimus Opifex, à quo omnes reliquæ causæ dependent; quæ autem in hoc casu priorem habet, secunda appellari solet. Dari ejusmodi Concursum divinum, argumentis luculentis ex principiis sanæ rationis desumptis comprobari potest. Primum nobis argumentum dependentia Creaturarum à **DEO** tanquam causa efficiente omnium prima suppeditat. Namque omnes res creatæ, quæ facultate sese movendi gaudent, uti à Divino **NUMINE** ex nihilo productæ sunt; ita etiam ratione essentiæ suæ ab eodem Creatore benignissimo dependent. Quodsi vero essentia ab illo dependet, etiam operationes, quæ ab essentia promanare solent, ab eodem pendere, necesse est; quoniam operationes agentis essentiam sequuntur. Imo, nisi creaturæ à **DEO** jugiter penderent, independentes saltem quoad operationes forent, adeoque effectus creaturarum nobiliores causa suâ existerent: Actio enim es-

ſet independens, agens vero dependens. Deinde ſi DEUS à concurſu ſuo ceſſaret, haud dubium eſt, quin omnia, quæ produxit, illico in nihilum eſſent collapſura. Annihilatio enim eſt influxus divini conſervativi ſubtractio atque inhibicio. Quamdiu immediatus atque actualis concurſus creaturæ confertur, tamdiu in eſſentia ſua atque operationibus perfeverat, hoc vero vel ad momentum ſublato, illa peribit, atque in nihilum recidet. Hinc eleganter admodum AUGUSTINUS ait: *Creatoris potentia, & Omnipotentis ac Omnipotentis virtus cauſa ſubſiſtendi eſt omni creaturæ, quæ virtus ab iis, quæ creata ſunt, regendis ſi aliquando ceſſaret, ſimul & illorum ceſſaret ſpecies, omniſque natura concideret.* Lib. IV. de Gen. ad lit. c. XII. vid. B. Danbauri Hoſof. Phenom. III. p. m. 307.

§. V.

Porro Concurſus ille neque DEO neque creaturæ repugnat; Non DEO, adverſatur, quia nec laborem, nec onus ſibi imponit, qui curam rerum habet, & cum creaturis modo ſibi convenienti concurrat: quin potius operatio hæc inter perfectiones refertur, quas omnes DEUS, Ens omnium perfectiſſimum, eminentiſſimo modo complectitur; neque impotentiam arguit Omnipotentem, ſed ſummam potius infinitamque Ejuſ perfectionem roborat, ad cujuſ ſtagitium nulla creaturarum aſcendit: nec repugnat ille Concurſus Creaturæ, quia eſſentiam accepit finitam, à DEO dependentem, quæ non poſſet non, concurſu divino ſubtracto, perire, & in nihilum redire. Accedit, quod Omnipræſentia divina

vina simul operationem quandam involvat, sine qua ne concipi quidem potest. Nusquam enim in toto sacro Codice vox Præsentia aliter quam negotiosa & operatrix, seu ad terrorem horrenda, seu ad solatium foecunda describitur. Gentiles ipsi faniores, lumine Gratia destituti, id agnouerunt, quorum loca collegit B. SLEVOGTIUS in *dissertat. Academ. p. 345.* Denique Concursum Divinum ex subordinatione rerum recte colligimus. Quum enim omne subordinatum à DEO dependeat, cui subordinatum est, in agentibus per se subordinatis inferius sine vi superioris agere non potest. Nec enim sufficit ad essentialem causarum subordinationem, ut una tantum ab altera ratione essentia, sed ut inferior à superiori ratione motuum quoque atque operationum dependeat, adeo, ut causa inferior sine superioris causæ concursu actiones nullas promere possit. Concursum hunc divinum ex S. litteris Theologi uberius demonstrant, ad egregium cumprimis illud PAULI dictum provocantes; ἐν αὐτῷ (ΘΕΩ) ζῶμεν, κινῆμεθα, καὶ ἐσμεν. In Ipso (DEO) vivimus, movemur, & sumus. Actor. XVII. 28. ex quibus verbis immediatum DEI concursum ad operationes agentium solide deducunt. Conferri potest JACOBUS GUSSETIUS, qui argumenta ex S. Scriptura magna diligentia conquisivit, quibus concursus ille divinus immediatus roborari potest in *Libro de Causarum Primæ & Secundarum reali Operatione. pag. 113. sqq.*

§. VI.

Neque tamen Concursum ille Divinus prævius est & necessitatem agendi imponens, quo DEUS causas secundas,

cundas, antequam operentur, ad agendum præmo-
 veat, & phyſice prædeterminet, quæ actio, PRÆDE-
 TERMINATIO Phyſica & neceſſitans dici ſolet, quâ
 DEUS antecederet prævia motione neceſſitante cau-
 ſas ſecundas ad agendum ſtimulat ac determinat. Hæc
 enim præmotio actionem antecedens, præcurſus po-
 tius quam concuſus nomen meretur. Deinde cauſæ
 ſecundæ poſitis ad agendum requiſitis ſufficientem in-
 ſitamque agendi, atque actiones ſuas determinandi vir-
 tutem habent, tamenſi ejuſmodi prævia motio ac præ-
 determinatio divina non ponatur; quin hac admiſſa
 omnis Libertas hominis tollitur, atque inevitabile illud
 fatuumque Stoicorum fatum introducit, de *cujus ma-
 lignitate* legi meretur *B. JACOB. THOMASIIUS*
Differt. XIII. & B. BUDDÆUS in Exercitation. de Er-
roribus Stoicorum. Præterea DEUS ſecundum præde-
 terminatiſtarum hypotheſin voluntatem hominis ad
 actus vitioſos excitaret, & prædeterminaret, adeoque
 cauſa moralis actionum malarum, legi divinæ repu-
 gnantium, exiſteret; quæ ſententia quoniam cum ſan-
 ctitate divina nullo modo conciliari poteſt, à DEO omni
 ope removenda. Oppido hinc errant, qui hanc præ-
 determinationem defendere conantur, de quibus vid.
B. CALOVII System. Theol. Tom. II. pag. 526. ſqq. qui
 hanc controverſiam hiſtorice quoque pertractavit.

§. VII.

Concuſus itaque hic generalis eſt ac univerſalis,
 quo nempe DEUS generali quadam ratione cum omni-
 bus cauſis ſecundis, ſed modo cuilibet convenienti, co-
 operatur;

operatur; ordinatus porro, indifferens, ac indeterminatus, dum ad ipsam quidem singularum actionum substantiam concurrit, illas tamen nullo modo determinat, aut necessitatem illis infert. Omnis enim creatura vel ad agendum determinata est, ut omnibus requisitis rite sese habentibus, non possit non id agere, quod agit; vel prout libertate pollet, per suam voluntatem ad hoc vel illud agendum sese determinat. DEUS enim Autor est Ordinis, non *arbitrarius*, modumque Naturæ à semet sapienter institutum observat; cumque Ipse agens sit liberrimum, cum liberis etiam libere agit. Recte & accurate, ut solet, ait *B. D. CALOVIIUS parte gen. Metaphys. div. Tract. Poster. cap. XV. p. m. 503.* Nec mediatum tantum, ac remotus Concurfus ille Divinus dicendus est, sed proximus atque immediatus, h. e. DEUS non tantum remote, mediate, ratione virtutis, sed etiam immediate, proxime, per se, ratione ipsius suppositi per suam essentiam concurrit, atque effectus immediate attingit. Virtus enim Divina propter absolutam DEI Simpliciter, atque infinitam Perfectionem ab ipsa Essentia Divina separari non potest. Quare si DEUS per Virtutem suam concurrat, per pronam inde consequentiam sequitur, eundem quoque ratione ipsius suppositi concurrere, atque immediate operari.

§. VIII.

Denique DEUS concursu simultaneo ad actiones hominum concurrat, ut Ipse cum iisdem agat atque operetur, unde alio nomine COOPERATIO divina nominatur: hinc una eadem numero actio est DEI &

B

crea-

creaturarum à duabus causis totalibus promanans ad eundem numero effectum tendens, quæ determinatio- nem ab homine libere agente consequitur. Equidem viri quidam eruditi existimant: nullo modo concipi posse, quo pacto duo principia vere & proprie agentia ad unum effectum eadem numero actione concurrere possint; unde concursum divinum & actionem creaturæ distinctas actiones esse, sibi aliisque persuadere cupiunt. Sententiam hanc præter alios tueri intendit *BAPTISTA du HAMEL in Metaph. Tract. III. qu. II. pag. 428.* vid. *Celeb. SYRBIUS. in Philos. Prim. Part. I. c. II.* Verum facili negotio dubium solvi potest, si retineamus dogma illud omnium tutissimum, de causis essentialiter subordinatis, statuentes: DEUM, ut causam primam ac universalem, creaturas vero ut causas secundas, & particulares agere sicque essentialiter subordinatas, eadem numero actione, eundem effectum producere, ita quidem, ut utraque immediate atque perfecte, quælibet in suo genere, operetur. Quoniam vero hujusmodi actio ad certam speciem determinata est, id probe attendendum, causam secundam a prima ad certam actus speciem non determinari, h. e. actionem, ad quam Deus & creatura concurrunt, esse talis speciei, non quia Deus cum creatura cooperatur, sed quia a creatura rationali provenit, quæ actionem libere ad particulare aliquod opus applicat atque determinat. Est enim actio Dei ut causæ primæ ac universalis ex se indifferens & indeterminata, determinatur vero ad certam speciem a concurrente creatura tanquam causâ particulari.

§. IX.

Ex hisce manifestum est, DEUM ad omnes actiones, sed alio atque alio modo concurrere. Ad actiones naturales ordinarie concursu generali concurrunt; ad actiones vero morales, non tantum universali isto concursu, sed si actio bona sit, per modum suasionis aut externæ, aut internæ, itemque per collationem virium, ad electionem & exercitia rei honestæ necessariorum, aliaque ratione; nimirum easdem ita moderatur, ut, in quantum bonæ dici possunt, adprobet, promoveat, & ad finem sibi propositum deducat. Quodsi vero DEUS ad omnes omnino hominum actiones concurrunt, eundem quoque ad actiones malas concurrere, necesse est; Quæ actiones in se & physice spectatæ distinguendæ omnino sunt ab ἀραξία, seu malitia & vitio ipsis adhærente. Nimirum DEUS ad actiones malas concurrunt concursu generali, & quatenus sunt actiones, h. e. cum motu naturali conjunctæ, qui motus in se consideratus plane indifferens est, ac innoxius, nec peccati rationem habet; moralis autem actionum pravitas, atque defectus a lege vitiosi solis creaturis libere agentibus imputari possunt. Accedit, quod DEUS Sanctissimus malas actiones severe per leges prohibeat, ac detestetur, perpetratas vero gravissimis pœnis ulciscatur. Nec illorum nobis sententia displicet, qui non tantum inter materiale & formale, seu motum physicum, & ἀραξίαν actionis discrimen constituunt, sed insuper materiale proximum a materiali remoto discernendum esse, contendunt. Quodsi enim DEUS ad mate-

riale proximum peccati concurreret, ſequeretur, quod motum phyſicum cauſæ ſecundæ ad ipſam malitiam ſive formale peccati determinaret, adeoque peccati formaliter ſumti cauſa foret, quod de DEO Sanctiſſimo cogitare nefas eſt. Equidem nonnulli regerunt, *ἀραξία* iſtam ſeu malitiam à motu phyſico abſtrahi nullo modo poſſe. Enimvero revera, & non tantum Meta-phyſica præciſione, motum phyſicum ab *ἀραξία* ſeu vitio, illi adhærente differre, palam eſt. Sic v. gr. fur, extendens manum ad alienam rem auferendam, ſeu furtum committendum, ad labores etiam honeſtos, ac neceſſarios, extendere potuiſſet, vitiumque hac ratione huic motui phyſico non adhæſiſſet. Conf. *B. Balthaf. Meifneri Philoſ. ſobria, P. I. p. m. 782. B. Catovii Meſtaph. Divina. p. m. 500.* nec non *B. JO. GERHARDUS Loc. de Providentia C. IX. §. 86. ſqq.* ubi docet atque probat, Deum in malis actionibus concurrere *ſciendo ac videndo, naturam ſuſtentando, permittendo, deſerendo, metas præſumendo, bonumque ex eis eliciendo.*

§. X.

In graviffimo hinc errore verſantur, qui docent, rebus ſingulis ex nihilo productis facultatem agendi ita fuiſſe conceſſam, ut ea poſita ac conſervata, Deus non amplius proxime atque immediate concurrat. Ex Doctores Scholaſticiſ hic commemorandus eſt *DURANDUS*, qui fatetur, DEUM ad actus cauſarum particularium concurrere, ſed ſolum remote, quatenus nempe agentibus particularibus primum dedit eſſentiam

tiam & facultatem operandi ; Proinde negat, DEUM ad actiones, à causis secundis eliciendas immediate concurrere, creaturas, supposita conservatione virtutis activæ, ad actiones edendas esse sufficientes, adeoque sine immediato ejusdem concursu effectus suos producere. *II. sentent. dist. I. qu. V. & dist. XXXVII. qu. I.* Durandi sententiam refellere conatus est Vir Doct. *Jo. Bapt. du Hamel in Philos. Burgund. Metaph. Tr. III. disp. II. qu. 2.* Durandum plures scholasticorum secuti sunt, quos *Autores Collegii Conimbricensis* nominant *Libr. II. Phys. Aristot. c. VII. p. 346.* Cum primis verò hanc sententiam amplexus est *NICOLAUS TAURELLUS*, qui in *Metaph. atque Physicis discussionibus de Mundo* contra conservationem divinam Mundi disputat, atque *P. II. de rerum aternitate* hæc profana verba profert : *Magna profecto est indignitas, DEUM, qui naturam faceret, naturæ Socium esse, ad abjectas etiam operas, perpetuumque laborem. Magna etiam fuit DEI Conditoris impotentia & imprudentia, qui naturam ita condere non potuit, ut sola, quod suum esset, facere posset, officium. Si voluit DEUS semper operari, cur naturam fecit? an putas, DEUM, si quid facere velit, concursu indigere naturæ?* vid. *B. Calov. in System. p. 1203.*

§. XI.

Ex recentioribus notari meretur *CLAUDIUS PAVONUS*, Gallus, Aurelianensium quondam Ecclesiastes, cujus primarium quoque dogma hoc fuit: quod *DEUS, fons & origo hujus machinæ talem machinam produxerit, quæ nobilitate, & elegantia sua Conditoris summi gloriam*

manifeſtaret. Unde generalem illi \S præſtantiffimum motum impreſſerit, ad ſinem uſque orbis duraturum, cujus virtute inſtrumenta quævis, tam rationalia, quam irrationalia moveantur. Ac quod proinde res creatæ omnes actiones ſuas edant ope illius efficaciffimæ virtutis, primo illis inditæ ac propagatæ, **SINE ULLO IMMEDIATO AC PROXIMO CONDITORIS CONCURſU**, quem inſuxum alii vocant; Concurſu tamen remoto, per productionem primævæ virtutis neutiquam excluſo. Dogma iſtud ab Autore **PAJONISMUS** vulgo appellatus fuit. Conſutarunt Pajonum certatim Viri Celeberrimi atque eruditionis laude Clariffimi **PETRUS JURIEU**, in *Tractat. Gall. de Natura & Gratia*, aliisque ſcriptis. **MELCHIOR LEYDEKKERUS** in *Veritate Evangelica Triumphante de erroribus quorumvis ſeculorum Tom. I. FRIDERICUS SPANHEMIUS* in *Elench. Controverſ.* Ex Noſtratibus Vir de Eccleſia Chriſti meritiffimus *Dn. D. VALINT. ERNESTUS LOESCHERUS* in *exercitat. Theolog. de Claudii Pajoni, ejusque Sectatorum, quos Pajoniſtas vocant, doctrina & fatis, plurima notatu digniffima protulit. Totam controverſiæ Pajoniſticæ hiftoriam ſummatim recenſet ZACHAR. GRAPIUS in Theol. recens controverſa continuata. Tom. II. C. II. qu. II. pag. 39. ſqq. Id certum eſt, Pajoniſtarum ſententiam nullo valido argumento confirmari poſſe. Dependentiæ atque indigentia creaturarum non remotum tantum concurſum divinum, ſed longe propinquiorem atque intimiorem poſtulat. Præterea **DEUM**, rerum omnium Creatorem, ac Conſervatorem Pajoniſtæ tanquam otioſum rerum omnium*

omnium Spectatorem nobis sistunt, à creaturis remotum, quo ipso *DEI* Omnipræsentia ac Providentia facillimo negotio in dubium vocari potest. Silentio jam involvimus, dogma hocce S. Scripturæ dictis evidentissimis, in quibus immediatus *DEI* Concurfus stabilitur, adversari.

§. XII.

A recto hinc veritatis tramite etiam discedunt, *Celeberr. JOH. CLERICUS* in *Pneumatol. Sect. III. c. VI. de Provident. & Concurfu DEI*; atque ex recentissimis *Vir Cl. FRIDERIC. GENTZKENIUS* in *System. Philos. P. II. C. X. Theol. Nat. de Provident. div. p. m. 45. sqq.* quorum uterque Concurfum *DEI* immediatum ac proximum negat. Hinc *Gentzkenius* in §. IX. hanc conclusionem ex prioribus thesibus deducit; *Quare cum ratione statuimus, quod creatura suam in creatione acceptam vim & motum secundum leges in naturâ datas SINE CONCORSU DEI SPECIALI exerceant. Sic homines & bruta membra movent, eorumque mentes cogitant per semel acceptam in creatione movendi & cogitandi facultatem.* Enim vero rationes, quas proferunt, non tantum sunt ponderis, ut communem sententiam argumentis certis suffultam deseramus, quin potius immediati concurfus divini necessitatem, argumentis luculentis comprobata esse judicamus.

Sectio

Sectio II.

§. I.

Probavimus hucusque in Sect. I. theſibus concurſum Dei cauſſæ Primæ caum cauſſis ſecundis immediatum atque proximum; reſtat, ut argumentis quoque confirmemus, cauſſas ſecundas vere agere, atque actiões producere. Nimirum non eo uſque extendi debet concurſus divinus, ut res creatas nihil, Deum autem omnia immediate agere atque operari cenſeamus. Namque creaturas vere agere, variosque effectus edere, experientia ſenſuum quotidiana luculenter admodum teſtatur. Sic videmus ac ſentimus ignem comburere, Solem illuminare, aquam humectare, homines ideas ſibi formare, illas inter ſe comparare, conjungere ac ſeparare, h. e. judicare, meditari, dubitare, ratiocinari, animum revocare atque ad aliquid refleſtere, aliasque actiões pro lubitu determinare; Fruſtra quoque ſine conſilio ac ratione facultas agendi cauſis ſecundis fuiſſet à DEO conceſſa, niſi in actum pro lubitu eandem deducere poſſent, quod de DEO, Sapientiſſimo rerum omnium Creatore ac Moderatore vix cogitandum. Porro cauſis ſecundis ejuſmodi effectus quandoque tribuuntur, qui quoad ſpeciem actus DEO nullo modo competere poſſunt. Immo ſæpius hominibus hujuscemodi actiões adſcribuntur, quarum obſectum ipſe DEUS eſt, adeoque non ſine inſigni abſurditate in ipſum DEUM redundarent. Sic homines dicuntur DEUM adorare, colere, extimeſcere, ſtupenda
ejus

ejus opera admirari, laudibus eundem efferre, DEUM blasphemare, ad iram concitare, &c. Quodsi verò creaturæ rationales non vere agunt atque operantur, DEUS semet ipsum adorat, colit, timet, laudat, blasphemat? Ecquis non perspicit, sententiam hanc ineptam esse, atque impietatis posse argui? Frustraneus quoque foret tot organorum ad agendum aptissimorum, in creaturis viventibus selectissimus apparatus, si virtute activa carent. DEUM sine tot creaturarum instrumentis effectus omnes producere posse, nemo dubitavit. At eum in finem sapientissima ratione corpora viventia vario organorum apparatu intruxit, ut agant atque operentur. Quin hoc pacto discrimen viventium & non viventium tollitur, atque incassum laborarunt Philosophi, qui rerum effectus attenderunt, atque ex illis eorum naturam dijudicarunt.

§. II.

Falluntur hinc turpiter, qui causis secundis omnem agendi facultatem adimunt, easque causas mere occasionales dicunt, quibus positis, vel ad quarum præsentiam DEUS solus hoc vel illud immediate perficiat. Natum hinc est SYSTEMA CAUSARUM OCCASIONALIUM, in scholis Philosophorum notissimum, de quo & Philosophi pariter atque Theologi inter se disceptarunt. Plura de hoc præter alios dabit ZACHAR. GRAPIUS in *Theologia recens controversa, continuata Tom. II. Cap. II. Qu. III. pag. 43. sqq.* Quinam Auctor sit hujus systematis, inter Viros eruditos diu fuit quaesitum. Auctor hujus sententiæ a quibusdam dicitur

C

AVI.

AVICEBRON, ſeu (ut ab aliis vocatur) *AVICEMBRON*, qui in *Libro fontis vitæ*, ſeu de materia & forma hanc ſententiam primus protuliſſe dicitur; ſed rectius ſentiunt, qui hunc Maurorum principem defenſorem atque explicatorem hujus ſententiæ allegant, cum non demum in Seculo X. nata ſit, ſed antiquiorem longe habeat originem. *Auctores Collegii Conimbricenſis* defenſores præcipuos hujus ſententiæ nominant *PETRUM de Alliaco*, qui ineunte Seculi XV. ſcripſit, & *GABRIELEMBIEL*, de quibus ita pronunciant: *Verè illud à quopiam dictum fuit; nihil tam ridiculum & absurdum eſſe, quin aliquem philoſophorum Autorem & Defenſorem aliquando habuerit. Ecce enim in propoſita quæſtione non deſuerunt, qui adſeveraverint, res alias infra DEUM nihil proſus moliri, nullamve actionem adminiſtrare, ſed ad earum præſentiam effecta omnia, quæ ab iis oriri videntur, à DEO effici. Quin verò hanc ſententiam jam pridem è ſcholis ejectam, & ſepultam, ab inferis revocare, ac tueri velle, aut certe ad eam inclinare videntur Alliacenſis in Libr. IV. ſent. qu. 1. & Gabriel diſtinct. II. qu. 2. & 3. &c. in Librum II. *Phyſic. Ariſtot. c. VII. qu. XI. p. 346.* Sed Petrum Alliacenſem luculenter defendit Vir Cl. *JACOB. GUSSETIUS*, in Libro jam S. V. citato. p. 124. & 125. Verba hujus, ita ſe habent: *Quandocunque DEUS producit aliquem effectum mediante cauſa ſecunda, ipſe DEUS non ſolum producit illum effectum, ſed etiam facit, cauſam ſecundam eſſe cauſam illius effectus.* Et alio loco: *aliqua cauſa efficiens ſecunda eſt proprie cauſa, quod ipſa agit effectum virtute propria, h. e. virtute, quæ eſt in ipſa; vel quæ eſt ipſamet, & non**

Et non sibi aliena. Quod vero attinet Gabr. Bielium, illum ab hac sententia alienum non fuisse, ex verbis ejus ostendit B. DILLHERRUS in *disput. Acad. II. §. 6.* Celeberr. JOH. CLERICUS Thomistæ huic sententiæ suffragari, dicit, quando illos propugnatores hujus Systematis vocat in *Pneumatol. Sect. III. c. VI. §. 14. p. m. 125.* Enimvero cum Thomas ipse passim hanc sententiam refellat, imo absurdam vocet, absque fundamento hæc sententia Thomistis imputatur. vid. *Lib. III. THOMÆ contra Gent. c. LXIX. Et in 2. sentent. distinct. 1. qu. 1. art. 4.* Ex his apparet, nondum satis rem esse certam atque exploratam, quisnam primus Systematis hujus Auctor sit appellandus.

§. III.

Nostra ætate hæc opinio RENATO CARTESIO à multis imputata fuit, qui novum hoc Systema extruxisse, vel idem docuisse dicitur. Sed contrarium potius eundem statuisse, loca ex Scriptis ejus proferenda satis comprobabunt. Nimirum Cartesius asserit *humanam animam informare corpus; sedem suam habere in cerebro, in quo non tantum intelligat, Et imaginetur, sed etiam sentiat. Motus in cerebro excitatos animam sive mentem diversimode afficere.* vid. *PRINCIPIA PHILOSOPHICA. Part. IV. §. 189. p. m. 213. sq.* Docet porro, animam vere operari in corpus, & corpus vicissim in animam, ita ut mens vere in corpore suo motus excitet, producat, & efficiat; & corpus etiam excitet, producat, & efficiat varias ideas, perceptiones, & sensationes in mente. De mutua hac actione animæ & cor-

poris multa profert Libro citato, imprimis Part. IV. §. 190. Anima pathemata habens, has confuſas cogitationes non à ſe ſolâ, ſed AB EO, QUOD A CORPORE, CUI INTIME CONJUNCTA EST, ALIQUID PATIATUR. p. 214. §. 197. probat mentem, quatenus à DEO creata, & ſuo corpori libere ac ſapienter unita eſt, & in hoc ſtatu conſtituta, talis eſſe naturæ, ut à ſolo corporis motu variæ cogitationes in ea excitentur, atque efficiantur. p. 216. Idem Cartefius claris verbis docet veram mentis operationem in corpus in *Tractatu de PAſſIONIBUS ANIMÆ. Articulo XXXI. XXXII. XXXIV. XLI. & in Artic. XLII. & XLIII.* exponit; quomodo Anima poſſit movere corpus, idque variè moveat, ejusque ſingula membra. Addi poſſunt *Artic. XLVI. XLVII. XLIX. & L.* Conferri meretur, nobis jam ſæpius laudatus GUSSETIUS in *Apologia pro Cartefio. p. 23. ſqq. & p. 68.* Et Philoſophiæ Cartefianæ ſtator ac vindex Celeb. nominis Vir, *RUARDUS ANDALA*, in diſputat. *Philoph. de Unione Mentis & corporis phyſica, neutiſquam metaphyſica.* Mirari hinc ſubit, Præclariffimi nominis Virum, *Dn. SAMUELEM CHRISTOPH. HOLLMANNUM*, Cartefium pro primo hujus ſyſtematis Autore vendiſſe; cum tamen fateatur, illum expreſſis verbis ſententiam hanc non fuiſſe profeſſum. in *Diſſertat. Poſter. Wittebergæ habita, de Anima humana ſibi ipſi ignota. Sect. II. p. 5.*

§. IV.

Quamvis vero hoc Systema ipſi Cartefio, tanquam primo inventori adſcribi non poſſit; quidam tamen ex
Schola

Schola ejus prodeuntes Discipuli docuerunt, creaturas ex verarum causarum numero eliminandas esse, ideo, quod DEO occasionem tantum hoc vel illud agendi præbeant, DEUS vero SOLUS omnes motus atque actiones immediate producat. Hos inter numerandus primo loco est *LUDOVIC. FORGIUS*, qui eo usque progressus est, ut ipsi menti potentiam producendi cogitationes derogeret. Ostendit id *GUSSET. c. l. p. 6. sqq.* Qui postquam verba recitavit, tandem ejus conclusionem profert p. 8. Itaque unum quidpiam superest, à quo nova qualibet cogitatio existat in mente, illudque **NIHIL ALIUD EST, QUAM DEUS**, qui juxta leges à se in universis rebus positas, quarum executionem sibi injunxit, cogitationi priori sequentem efficaciter substituat quolibet momento. Forgium secuti sunt plures, & ex his cum primis *CHRISTOPH. WITTICHIUS*, qui hanc sententiam tuetur; ita enim loquitur: *Illæ operatio, quæ Angelis, ut & creaturis quibuslibet tribuitur, longe alia est ab ea, quæ DEO adscribitur, nec alio sensu possunt dici operari, nisi quod posita tali eorum voluntate, aliud quid sequatur in creaturis, QUOD TAMEN TOTUM, QUOAD OMNEM SUAM REALITATEM, DEUS EFFICIT.* Sic ergo non apparet, quo minus, si DEUS velit, posita hac vel illa voluntate Angelorum, aliquid inde sequi possit in mente nostra, quam in aliquo corpore. in *Theologia Pacif. c. XVI. §. 237. p. 189.* Taceo jam *GEULINGIUM, VOLDERIUM, BECKERUM, DEURHOFIUM*, aliosque, quos memoravit *RUARD. ANDALA. c. l.* Perperam in hanc sententiam à quibusdam trahitur Cartesii præcipuus Sectator, *JOHAN-*

HANNES CLAUBERGIUS, qui *Corporis & Animæ conjunctionem* ex principiis à Cartesio positis deduxit, huncque tractatum Physicæ suæ adjecit. Hanc vero conjunctionem constituit *in relativis utriusque actionibus, passionibusque, earumque commercio & reciprocatione. Cap. IX. Cap. X. probat; hanc conjunctionem esse vitalem & actuosam. Cap. XI. uberius confirmat, mentem in corpus, corpus in mentem agere. Cap. XIII. corpus etiam in animam operari, iterum docet.*

§. V.

Inter præcipuos, qui dogma istud de Causis Occasionalibus omni virium conatu defendit, referendus est omni jure **MALEBRANCHIUS**, qui Principii loco posuit: **NON ESSE ULLAM CAUSAM, QUÆ VERA SIT CAUSA, PRÆTER UNAM, sc. DEUM.** in *Tr. Gallico de la recherche de la Verité: de inquisitione Veritatis.* hæc est hujus Propositio universalis, ex qua cetera tanquam ex radice fœcunda pullulant. Sic etiam *Libr. III. cap. III. in fin. scribit: Debent tantum concludere, objectum ordinarie esse necessarium, ut idea sit præsens menti. Denique non debent judicare, globum agitatum esse principalem, & veram causam motus globi, cui occurrit, cum prior ipse globus non habeat potestatem sese movendi. Possunt duntaxat judicare, hunc duorum globorum concursum præbere OCCASIONEM AUCTORI MOTUS MATERIÆ EXECUTIONI MANDANDI DECRETUM VOLUNTATIS SUÆ, QUÆ EST CAUSA OMNIUM UNIVERSALIS, communicando alteri globulo partem motus prioris; h. e. ut clarius loquar, volen-*

volendo, ut posterior tantum acquirat agitationis, quantum prior de sua perdidit. Vis enim motrix corporum alia esse nequit, quam Voluntas ejus, qui illa conservat; ut infra videbimus. Uberius mentem suam exponit in Tractatu de Natura & Gratia, docens: DEUM agere in creaturis voluntate generali, cum nimirum agit secundum leges generaliter a se stabilitas, naturamque nihil aliud esse, quam legem DEI generalem, secundum quam simplicissimo, & Sapientiae suae convenientissimo modo, & ut causa generalis operetur. Quo ipso Voluntas DEI particularis vel negatur, vel ad extraordinarios effectus saltem restringitur, & simul docetur; non res agere, sed DEUM ad rerum praesentiam, & secundum rerum aptitudinem, adeoque res Occasionales esse, non causas; & recipere, non efficere aut elicere. Malebranchium data opera confutarunt PETRUS JURIEU in Tract. Gall. de Natura & Gratia. ANTONIUS ARNALDUS in Reflexionibus gallicis ad novum systema Malebranchii de Natura & Gratia. Lib. II. c. XI. it. JACOBUS GUSSETIUS. l. c. qui copiosius mentem Malebranchii exponit, aliique, quos recenset ZACH. GRAPIUS cap. II. de Provid. Qu. III. pag. 46.

§. VI.

Malebranchii sententiam assumisse videtur BERNHARDUS CONNOR in Evangelio Medici. Articul. V. p. m. 33. ubi ita loquitur: Cum igitur motus sit effectuum omnium causa unica, DEUS erit UNICA & IMMEDIATA effectuum OMNIUM CAUSA. Ac proinde materia, materiae figura & moles, quae vulgò naturales, seu

seu secundæ causæ vocantur, veræ causæ NON sunt. Sed tantum passiva quædam, apta tamen INSTRUMENTA & OCCASIONES, quæ Summum Opificem ad producendos, quibus destinata sunt, effectus determinant, uti tutum cæcis oculis applicatum non est causa, sed tantum occasio, cur cæcitatæ causa à Supremo luminis Auctore tollatur. Ex nostris Philosophis hanc sententiam tutandam sibi summissæ dicitur JOH. CHRISTOPH. STURMIUS, Philosoph. Natural. & Mathem. in Academia Altorfina Professor, post cineres etiam Celebratissimus in Philosoph. Electiva, seu Hypothetica passim, cum primis vero in Epicrisi Eclectica p. 157. sqq. Sed vero cum Gabr. Bielis sententiam exsertis verbis rejiciat, mentique humanæ vim quandam activam, & facultatem varias cogitationes producendi tribuat, apparet, non omni ex parte B. Virum hoc Systema assumissæ. Provocamus ad ipsum STURMIUM, dicentem: *immanentes sane actiones animam nostram exercere verè proprièque tales, absit, ut insciamur; cum velit aut nolit, affirmet, neget, meditetur, dubitet, &c. & harum suarum volitionum ac determinationum, à nemine sibi obtrusarum, sed à se ipsa liberè elicitarum, sibimet ipsi intime sit conscia. l. c. cap. IV. §. X. p. m. 172.* Legi possunt, quæ annotavit GUNTHER. CHRISTOPH. SCHELHAMMER, in libro de Natura sibi & Medicis vindicata. cap. V.

§. VII.

Quod si originem & verum fontem inquiremus, unde hoc Systema Causarum Occasionalium natum sit, non

non a vero aberrabimus, si ex ignorantia modi, quo Anima in corpus agit, illud ortum esse, asseramus. Plerique enim hujus Systematis admiratores ex illa potissimum ratione negant, animam actionum suarum causam efficientem dici posse, quia concipere non possunt, quo pacto Spiritus in corpus & materiam operetur: Unde DEUM ipsum heic in auxilium veluti vocandum esse, existimant. Enim vero licet modum ignoremus, quo pacto Spiritus corpus & materiam movere possit, res ipsa tamen propterea non est neganda, alias nec ipse DEUS, qui Spiritus est, materiam movere posset. Nec juvat hic adversarios exceptio: DEUM esse Spiritum infinitum, adeoque & potentiae & virtutis infinitae. Nam primo supponitur, quod tamen erat probandum, ad movendum sc. corpus id solum quod infinitum est, sufficere, adeoque ad infinitatem DEI recurrere, necesse esse; Deinde DEUS propterea, quod infinitus est, non desinit esse Spiritus, nec conceptus Infinitatis conceptum Spiritualitatis in DEO tollit. Quamdiu ergo DEUS Spiritus est, movere corpus, si vel maxime infinitus est, non potest, quia Spiritus in genere, propterea, quod Spiritus est, id non potest. Porro Infinitatis attributum DEO non aliquid addit, quod cum natura Spiritus, ut tali, pugnet. Verbo: Infinitas naturam Spiritus ut sic non immutat, nec quod eidem ut sic repugnat, inducit, sed id, quod eidem conveniebat, infinite perfectum reddit.

§. VIII.

Licet vero hoc Systema propugnatores quosdam habeat, illud tamen impietatis recte accusatur. Si enim solus DEUS efficit omnia tantum ad praesentiam crea-

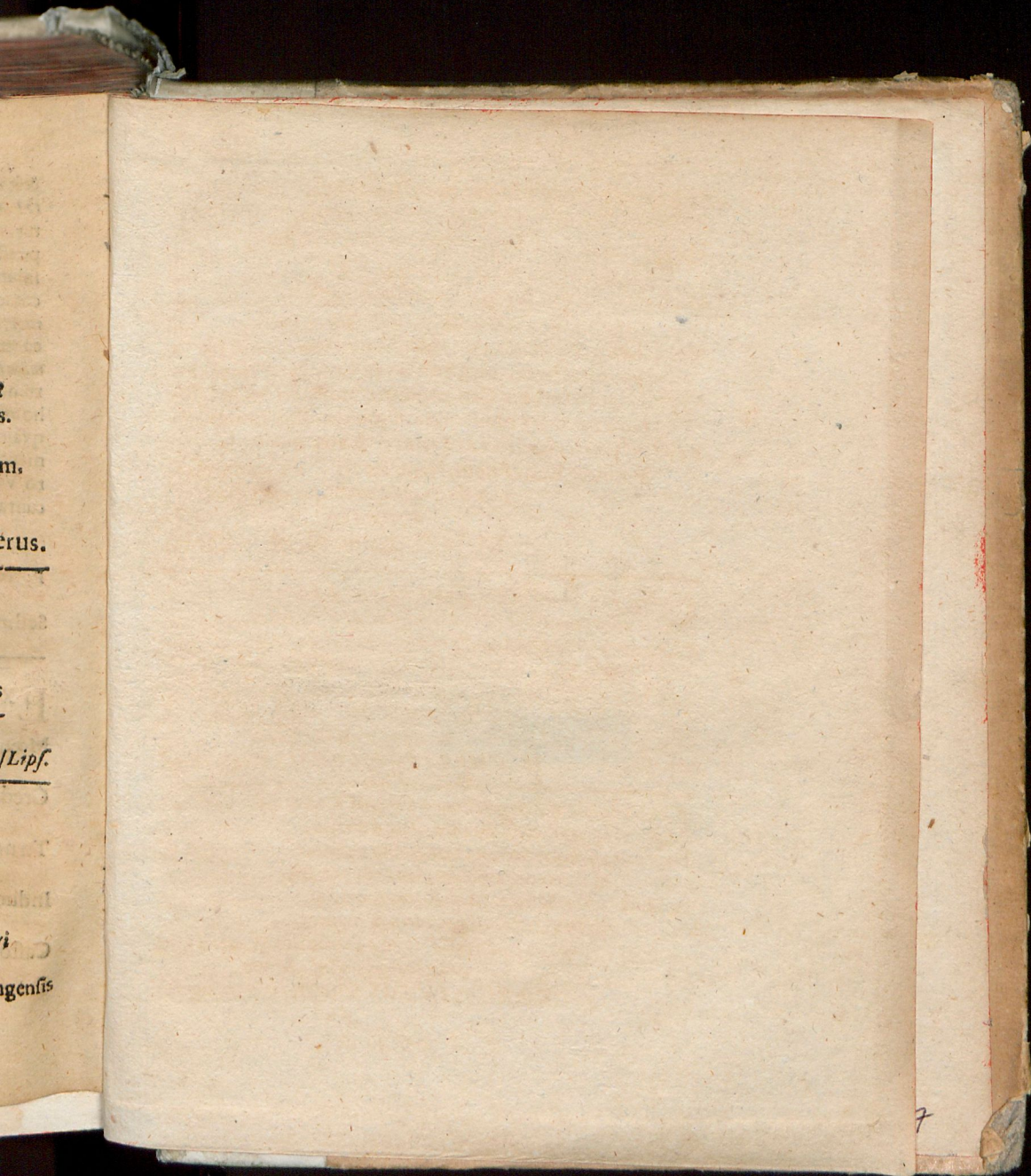
D

tura-

turarum, neque hæ principium eſſent actionum, neque volitiones malæ hominibus ipsis, ſed DEO eſſent adſcribendæ. DEUS itaque Sanctiſſimus cauſa peccati, & omnium actionum malarum conſtituitur, quæ ſententia atrox eſt ac nefanda. Equidem impiam hanc ſententiam hujus Systematis patroni à ſemet amoliri conantur; ſed quicquid proferunt, in quameunque ſeſe partem vertunt, quibus coloribus hanc hypotheſin pingunt: per pronam tamen conſequentiam exinde poteſt elici, DEUM omnis mali atque actuum nefandorum eſſe autorem; quæ ſententia divinis perfectionibus immane quantum detrahit. Alia dubia huic Systemati oppoſuit Vir illuſtris LEIBNITIUS in *Tentaminibus Theodiceæ de bonitate DEI, Libertate hominis, atque origine mali*, & qui illum ſequitur Vir Celeberrimus CHRISTIANUS WOLFIUS in *Metaph. §. 764.* aliisque in locis. Rectius itaque ſentiunt, qui cauſas ſecundas vi, qua poliſent, activa non privant, ſed eaſdem agere atque operari ita docent, ut DEUS ad omnes illarum motus atque actiones PROXIME atque IMMEDIATE concurrat. Ceterum conſiteri fas eſt, in his admirandis Providentiæ Divinæ actibus multa eſſe, quæ intellectus humani imbecillitatem ſuperant. Quare in genua procedentes ſummum rerum omnium Moderatorem adoremus, ejuſdemque Sapientiam, Potentiam atque Bonitatem ſummis efferamus laudibus, de eo ſoliciti, ut ad Ipius Voluntatem vitam, actioneſque noſtras componamus. Denique addimus monitum *SENECÆ Quæſtion. natural. Lib. VII. cap. XXX. Nunquam nos verecundiores eſſe oportet, quam cum de DEO agitur. Si intramus templa compoſiti, ſi ad ſacrificia acceſſuri vultum ſubmittimus, togam adducimus, ſi in omne argumentum modèſtia ſingimur: quanto magis hæc facere debemus, cum de DEO diſputamus, ne quid temere, ne quid impudenter, aut ignorantèſ affirmemus, aut ſcientèſ mentiamur. pag. m. 794. DEO, CAUSÆ OMNIUM PRIMÆ, SIT LAUS, HONOR, ET GLORIA SEMPITERNA,*

s.
m.
erus.
Lipf.
agenfis

7

00 A 6397

ULB Halle

3

002 919 532

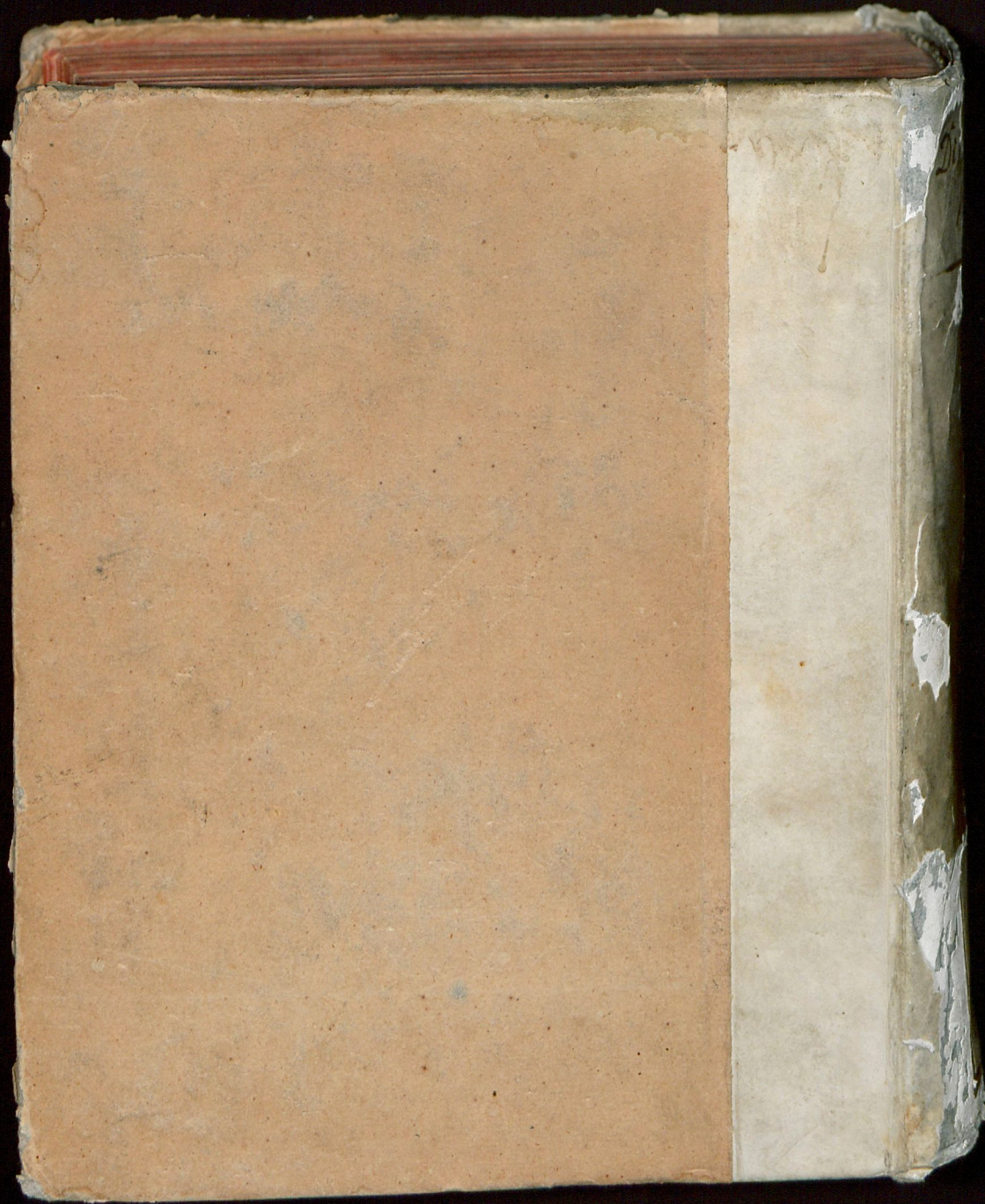

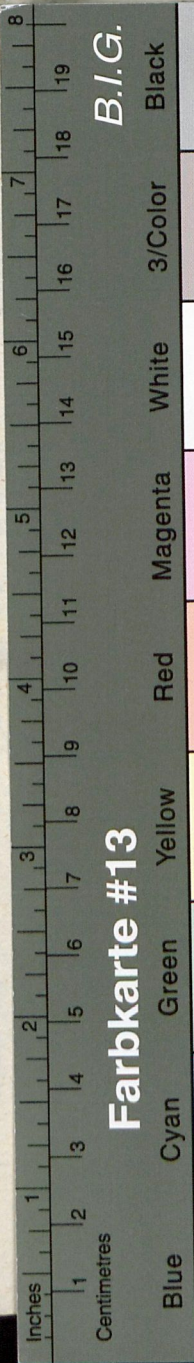
(f) 56

Vb18

Vb17

7.

A. & Ω.
RATIO METAPHYSICA
DE
CURSU DEI
I CREATURIS

Quam
Adjuvante DEO
Illimo Gymnasio Ulmensi
Eruditorum Disquisitioni
subjiciunt

PRÆSES
N. GEORGIUS Span,
ungingensis Pastor, Meta-
atque Eloquentiæ Prof. P.

&
RESPONDENS
NNES Wölfflin, Ulm.
Philosoph. Studios.
Septembr. A. R. S. MDCC XXX.
H. L. Q. C.

ULMÆ,
RISTIANI ULRICI WAGNERI,

